

KS. RYSZARD CZEKALSKI

POSZUKIWANIE NOWYCH MIEJSC KATECHEZY
W ŚWIETLE FRANCUSKIEGO DOKUMENTU
KATECHETYCZNEGO

W *Dyrektorium ogólnym o katechizacji (DOK)*, podstawowym dokumencie katechetycznym Stolicy Apostolskiej, zapisano, że „katecheza jest zawsze ta sama, ale «miejsca» katechizacji nadają jej szczególne cechy charakterystyczne”¹. Z wypowiedzi tej wynika, że katecheza od strony materialnej z jej głównym przesłaniem pozostaje elementem niezmiennym, natomiast jej realizacja może i powinna dokonywać się w różnych miejscach. Kwestia „miejsca katechezy” jest jedną z istotnych zagadnień katechetycznych, podejmowanych w dokumentach Kościoła oraz refleksji katechetycznej. Kwestia ta podjęta została także m.in. przez biskupów francuskich. W najnowszym oficjalnym dokumencie katechetycznym francuskiego episkopatu, noszącym tytuł *Texte national pour l'orientation de la catéchèse en France et principes d'organisation*, jednym z istotniejszych zagadnień jest wskazanie na konieczność poszukiwania nowych miejsc dla katechezy².

Ks. dr hab. RYSZARD CZEKALSKI, prof. UKSW – kierownik Katedry Katechetyki Materialnej, prodziekan Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie; adres do korespondencji: ul. Dewajtis 5, 01-815 Warszawa; e-mail: czerys@wp.pl

¹ DOK nr 254.

² Nowy dokument katechetyczny został zatwierdzony podczas plenarnego zebrania biskupów francuskich w Lourdes w listopadzie 2005 r. Dokument składa się z dwóch części. Pierwsza część dotyczy refleksji fundamentalnej na temat katechezy. Jest ona zintegrowana z dokumentem Stolicy Apostolskiej z 1997 r. *Dyrektorium ogólne o katechizacji*. Druga część dokumentu zawiera propozycje organizacji katechezy we Francji. Zob. Conférence des Évêques de France. *Texte national pour l'orientation de la catéchèse en France et principes d'organisation*. Préface du Cardinal Jean-Pierre Ricard, Président de la Conférence des évêques de France. Paris: Bayard Éditions-Fleurus-Mame Les Éditions du Cerf, 2006.

1. CO ROZUMIEMY PRZEZ OKREŚLENIE „MIEJSCA KATECHEZY”?

Biskupi francuscy podają następującą definicję miejsca katechezy: „jest to miejsce przyjęcia, w którym uwzględnia się rzeczywistości przeżyte przez obie strony; jest to miejsce, w którym najgłębsze pragnienia i plany są rozważane przez samych uczestników; jest to miejsce, w którym Dobra Nowina o Jezusie Chrystusie odzwierciedla się w życiu każdego uczestnika; jest to miejsce, w którym świadectwo katechetów, rodziców i dzieci, pozwala na prawdziwe dzielenie się wiarą”³.

Powyższe określenie w sposób opisowy dookreśla ks. A. Fossion, stwierdzając, że jest to przestrzeń relacji, sympatii i wzajemnej bezwarunkowej wdzięczności, zachodzącej między dwiema osobami, które pomagają sobie wzajemnie poznać wiarę Kościoła, pytać o nią i ją sobie przybliżyć w sposób wolny i osobisty, czyniąc w ten sposób z miejsca, które ich jednoczy, środowisko kościelne, środowisko przechodzenia permanentnego do życia wiary w świecie i w Kościele⁴. Miejsce katechezy powinno być miejscem braterskiego spotkania, opartego na wzajemnej sympatii, które ks. A. Fossion określa jako „miejsce gościnne”, gdzie osoby biorące udział w spotkaniu nie tylko darzyć się będą sympatią, ale nawet obdarzać się będą wzajemną miłością. Dopiero stworzenie klimatu wzajemnej akceptacji pozwala uczestnikom spotkania katechetycznego podjąć właściwy dialog w celu poszukiwania odpowiedzi nie tylko na najważniejsze pytania egzystencjalne, ale także na wszystkie pytania związane z orędziem chrześcijańskim i osobistym wyznawaniem wiary⁵. We francuskim dokumencie katechetycznym biskupi jednym zdaniem określają opisane relacje: „Katecheta jest bratem dla katechizowanego”⁶.

³ Conférence Épiscopale Française. *La catéchèse des enfants. Texte de référence*. Paris: Le Centurion 1980 nr 311; por. J. Audinet, J. Joncheray. *Dans quels lieux catéchiser?* „Lumen Vitae” 43:1988 nr 4 s. 337-386.

⁴ Zob. A. Fossion. *La catéchèse dans le champ de la communication. Ses enjeux pour l'inculturation de la foi*. Paris: Les éditions du Cerf 1990 s. 343.

⁵ Zob. tamże s. 344-345.

⁶ Conférence des Évêques de France. *Texte national pour l'orientation de la catéchèse en France et principes d'organisation* s. 53.

2. PODSTAWOWE MIEJSCA KATECHEZY WEDŁUG KATECHETYCZNEGO DOKUMENTU STOLICY APOSTOLSKIEJ⁷

Zanim wskażemy miejsca katechezy proponowane we Francji, najpierw spróbujemy syntetycznie odpowiedzieć na pytanie, o jakich miejscach katechezy mówi *Dyrektorium ogólne o katechizacji*.

Określając podstawowe miejsca katechezy, *Dyrektorium* wymienia je w następującej kolejności: wspólnota chrześcijańska jako centrum katechezy; rodzina jako środowisko, czyli środek wzrostu w wierze; katechumenat chrzcielny dorosłych; parafia jako środowisko katechetyczne; szkoła katolicka; stowarzyszenia, ruchy i grupy wiernych; kościelne wspólnoty podstawowe⁸. Ponadto w dokumencie znajdziemy zachętę, aby do celów katechetycznych wykorzystać współczesne mass media. Określone one zostały jako „pierwszy areopag” współczesnego świata, który jednoczy ludzkość⁹.

Wspólnota chrześcijańska, jak czytamy w *Dyrektorium*, jest początkiem, miejscem i celem katechezy. Jest ona urzeczywistnieniem daru „komunii” (gr. *κοινωνία*), która jest owocem Ducha Świętego. Komunia ta uwidacznia się w różnorodności wspólnot chrześcijańskich, w których chrześcijanie rodzą się do wiary, wychowują się i żyją: rodzina, parafia, szkoła katolicka, stowarzyszenia i ruchy chrześcijańskie, kościelne wspólnoty podstawowe... Są one „miejscami katechezy”, w których realizuje się katecheza o inspiracji katechumenalnej i katecheza stała¹⁰. Wspólnota chrześcijańska staje się miejscem nawrócenia i pójścia za Chrystusem. To w niej ludzie dojrzewają w wierze, poznając lepiej Chrystusa i angażują się w nowe życie¹¹.

Uznanie wspólnoty chrześcijańskiej za pierwszy i podstawowy podmiot katechezy wiąże się ze zmianą dotychczasowej mentalności, zgodnie z którą prowadzenie katechezy jest obowiązkiem tylko niektórych ludzi Kościoła. Tymczasem istnieje obowiązek wspólnotowego angażowania się w realizację procesu katechetycznego¹². Każdy członek wspólnoty jest zobowiązany do

⁷ Więcej na ten temat zob. R. Czekalski, *Katecheza komunikacją wiary. Studium z katechetyki fundamentalnej*. Płock: Płocki Instytut Wydawniczy 2006.

⁸ Zob. DOK nr 253-264.

⁹ Zob. DOK nr 160.

¹⁰ Zob. DOK nr 253-254.

¹¹ Zob. DOK nr 254.

¹² Zob. E. Alberich, *Katecheza dzisiaj. Podręcznik katechetyki fundamentalnej*. Warszawa: Wydawnictwo Salezjańskie 2003 s. 185.

tego, aby we właściwym dla siebie kontekście egzystencjalnym i we właściwym klimacie wspólnotowym czynnie włączył się w życie wspólnoty i czuł się odpowiedzialny za katechumenów i katechizowanych¹³. Dzięki temu wspólnota wzrasta, rozwija się i doskonali, a jedynie wtedy „katecheza prowadzi do dojrzałej wiary nie tylko osoby katechizowane, ale także samą wspólnotę”¹⁴.

W wielu dokumentach Kościoła, zwłaszcza Vaticanum II, jako miejsce pierwszej katechizacji wskazywana jest rodzina¹⁵. Papież Jan Paweł II nazwał rodzinę „Kościołem domowym”, będącym jedynym miejscem, gdzie dzieci i młodzież mogą uczestniczyć w prawdziwej katechezie¹⁶. W *Katechizmie Kościoła Katolickiego* czytamy: „chrześcijański dom rodzinny jest miejscem, gdzie dzieci otrzymują pierwsze głoszenie wiary. Dlatego dom rodzinny słusznie jest nazywany «Kościołem domowym», wspólnotą łaski i modlitwy, szkołą cnót ludzkich i miłości chrześcijańskiej”¹⁷.

Rodzina jako miejsce katechezy ma szczególny przywilej. Wiąże się on z przekazywaniem Ewangelii, „zakorzeniając ją w kontekście najgłębszych wartości ludzkich”¹⁸. To w rodzinie pojawia się „przebudzenie zmysłu Boga” oraz nauka pierwszych modlitw. W rodzinie dokonuje się wychowanie moralne sumienia oraz „formacja chrześcijańskiego zmysłu miłości ludzkiej, rozumianej jako odbicie miłości Boga Stwórcy i Ojca”¹⁹. „Rodzina chrześcijańska, jak czytamy w polskim dokumencie katechetycznym, jest uprzywilejowanym miejscem katechezy. Przez rodziców, jako pierwszych nauczycieli i wychowawców w wierze, dokonuje się głębsze wtajemniczenie w życie chrześcijańskie dzieci. To w rodzinie, przez świadectwo życia chrześcijańskiego rodziców, dzieci doświadczają pierwszych religijnych przeżyć, które często pozostawiają decydujący ślad na całe życie. Z tej też racji działalność katechetyczna w rodzinie ma swój bardzo szczególny charakter, niczym w żaden sposób nie zastąpiony”²⁰.

Rodzina, będąc „Kościołem domowym”, uczestniczy w potrójnej misji Chrystusa: prorockiej, kapłańskiej i królewskiej. Misja prorocka rodziny

¹³ Zob. DOK nr 220.

¹⁴ Por. DOK nr 221.

¹⁵ Zob. KK nr 11, 35; DWCH nr 3.

¹⁶ Zob. CT nr 68.

¹⁷ KKK nr 1666.

¹⁸ DOK nr 255.

¹⁹ Tamże.

²⁰ DKKP nr 126; por. DOK nr 255.

polega na tym, że rodzina jako wspólnota ewangelizowana i ewangelizująca udziela pierwszej katechezy, przekazując Dobrą Nowinę. Misja kapłańska rodziny wyraża się przez udział w sprawowanych sakramentach, przede wszystkim w Eucharystii i w sakramencie pokuty, oraz poprzez różne formy rodzinnej modlitwy, świętowanie niedzieli i innych uroczystości kościelnych czy rodzinnych. W misji królewskiej rodzina bierze udział poprzez postawę służebną, realizując przykazanie miłości wobec swoich najbliższych i innych osób, uwzględniając różnorakie problemy społeczne, polityczne, ekonomiczne, kulturowe, narodowe i międzynarodowe²¹.

W dokumencie katechetycznym Stolicy Apostolskiej autorzy zwracają również uwagę na wyjątkową rolę osób starszych w rodzinie – „dziadków”, którzy mogą odegrać szczególną rolę w tworzeniu rodzinnego miejsca katechezy. „Ich mądrość i zmysł religijny w wielu przypadkach mają decydujące znaczenie dla rozwijania klimatu rzeczywiście chrześcijańskiego”²².

Katechumenat chrzcielny dorosłych jest „typowym miejscem katechizacji, któremu Kościół nadał charakter instytucjonalny, by przygotować dorosłych, którzy pragną stać się chrześcijanami, do przyjęcia sakramentów wtajemniczenia”²³. Podczas katechumenatu dochodzi do spotkań kandydatów i katechumenów oraz członków wspólnoty chrześcijańskiej, którzy podejmują próbę przygotowania kandydatów w okresie prekatechumenatu, katechumenatu i mistagogii²⁴.

Współcześnie istnieje konieczność rozszerzenia katechumenatu dorosłych także na tych, którzy już przyjęli chrzest, ale domagają się pełniejszego lub powtórnego wprowadzenia w wiarę. Na kwestię tę zwracał uwagę papież Jan Paweł II w *Catechesi tradendae*. Wprowadził on określenie „katechumenatu ponownego”. Ta forma katechezy odnosiłaby się do tych dorosłych, którzy z pewnych względów oddalili się od praktyk religijnych i w wieku dojrzałym ich wiedza religijna pozostała na poziomie dzieci²⁵. Kwestia ta została podjęta także w dokumencie Stolicy Apostolskiej *Katecheza dorosłych we wspólnocie chrześcijańskiej*. Sugeruje się, aby podczas katechezy dorosłych zaistniały dobre i właściwe relacje: „jasne świadectwo chrześcijańskie katechety, doktryna wyjaśniona zgodnie z nauczaniem Kościoła, przejrzystość przekazu, treści wiary ukazywane jako nie budzące wątpliwości prawdy.

²¹ Zob. CT nr 68.

²² Zob. DOK nr 255.

²³ DOK nr 256.

²⁴ Zob. tamże.

²⁵ Zob. CT nr 44.

Relacje te mogą zostać pogłębione wówczas, gdy formacja katechetyczna ukaże się dorosłemu jako proces wspólnych poszukiwań, zmierzających ostatecznie do odkrycia pełnej Prawdy i Źródła życia²⁶. Wprowadzając „katechumenat ponowny”, rozszerzamy możliwości miejsc katechezy. Konieczne jest programowanie katechezy dorosłych, odbywającej się podczas „katechumenatu ponownego”. Należy zatroszczyć się o stworzenie programu katechezy dorosłych, w którym będą jasno sformułowane cele, ciągły i stały charakter spotkań²⁷.

Parafia jest powołana, jak czytamy w *Dyrektorium ogólnym o katechizacji*, by być domem rodzinnym, braterskim i przyjmującym, w którym chrześcijanie stają się świadomi tego, że są Ludem Bożym. Jest ona zwyczajnym środowiskiem katechetycznym, w którym rodzi się i wzrasta wiara. Parafia więc stanowi odpowiednią przestrzeń wspólnotową do tego, by realizowana w niej posługa słowa była równocześnie nauczaniem, wychowaniem i żywym doświadczeniem²⁸.

Parafia stanowi szczególne miejsce, w którym chrześcijanie, nawet nie praktykujący, złączeni są ścisłymi więzami. Dlatego też, jak zauważa papież Jan Paweł II w *Catechesi tradendae*, powinna ona nadal pozostać „krzewicielką i inspiratorką katechezy”²⁹. Jan Paweł II wymienia wewnątrz parafii następujące miejsca katechizacji: „w rodzinach posiadających dzieci lub młodzież, w ośrodkach duszpasterskich przy szkołach publicznych, w katolickich instytucjach szkolnych, w stowarzyszeniach apostołskich przeznaczających czas na katechizację, w kółkach dostępnym wszystkim młodym, na sobotnio-niedzielnym wyjazdach organizowanych dla rozwoju życia duchowego i gdziekolwiek indziej”³⁰.

Odwołując się raz jeszcze do *Dyrektorium ogólnego o katechizacji*, należy przywołać zawarte w nim stwierdzenie, że wobec zmieniającej się sytuacji cywilizacyjnej oraz w pewnych okolicznościach parafia nie może być jedynym miejscem całej eklezjalnej funkcji katechizacji i że potrzebuje zintegrowania z innymi instytucjami. Najbardziej naturalnymi instytucjami dla parafii, z którymi możliwa jest współpraca, są rodzina i szkoła³¹.

²⁶ KDWC nr 58.

²⁷ Zob. tamże.

²⁸ Zob. DOK nr 257.

²⁹ CT, nr 67; por. M. Zając. *Parafia miejscem katechezy*. W: *Miejsca katechezy. Rodzina, parafia, szkoła*. Red. S. Kulpaczyński. Lublin: Polihymnia 2005 s. 73-97.

³⁰ CT nr 67.

³¹ Zob. DOK nr 257.

Szkoła katolicka jest znaczącym miejscem dla formacji ludzkiej i chrześcijańskiej³². Ogólne zadania szkoły katolickiej zostały wyznaczone w soborowej Deklaracji o wychowaniu chrześcijańskim *Gravissimum educationis*. Według dokumentu szkoła katolicka „zdąża [...] do celów kulturalnych i do prawdziwie ludzkiej formacji młodzieży. Właściwością zaś jej jest to, że stwarza w społeczności szkolnej atmosferę przesiąkniętą ewangelicznym duchem wolności i miłości, dopomaga młodzieży, aby w rozwijaniu własnej osobowości wzrastała zarazem wedle nowego stworzenia, którym stała się przez chrzest, a całą ludzką kulturę porządkuje ostatecznie zgodnie z orędziem zbawienia, tak aby poznanie, które wychowankowie stopniowo zdobywają odnośnie do świata, życia i człowieka, było oświetlone wiarą”³³. Wymienione zadania realizuje się we wspólnocie szkolnej, do której należą „nauczyciele, personel kierowniczy, administracyjny i pomocniczy, rodzice, którzy odgrywają główną rolę jako naturalni i niezastąpieni wychowawcy swoich dzieci, i uczniowie, współuczestnicy i odpowiedzialni jako prawdziwi uprzywilejowani i czynne podmioty procesu wychowawczego”³⁴.

Biorąc pod uwagę specyfikę szkoły katolickiej, także od niej oczekuje się, aby stanowiła szczególne środowisko, w którym posługa słowa będzie wypełniana w różnorodnych formach, takich jak: pierwsze głoszenie, szkolne nauczanie religii, katecheza, homilia. Dwa z tych sposobów, jak zapisano w *Dyrektorium ogólnym o katechizacji*, mają w szkole katolickiej szczególne znaczenie – jest to szkolne nauczanie religii i katecheza³⁵.

Należy stwierdzić, że zarówno szkoły katolickie, jak i szkoły publiczne oraz niepubliczne stanowią przestrzeń do spotkań katechetycznych katechety i uczniów. Wprawdzie bywa to czasem „przestrzeń niedoskonała”, to jednak należy mieć świadomość, że może to być dla młodego człowieka jedyna przestrzeń szkolnego spotkania katechetyczno-duchowego i być może jedyna modlitwa, jedyna celebracja i jedyna możliwość zetknięcia się ze słowem Bożym w jego życiu³⁶.

Także w zorganizowanych grupach, takich jak stowarzyszenia, ruchy oraz wspólnoty podstawowe, chrześcijanie podejmują konieczną for-

³² Zob. DOK nr 259.

³³ DWCH nr 8; por. DOK nr 259.

³⁴ DOK nr 259.

³⁵ Zob. DOK nr 260; por. Kongregacja ds. Wychowania Katolickiego. *Religijny wymiar wychowania w szkole katolickiej*. Kraków 1996 nr 69.

³⁶ Por. R. C z e k a l s k i. *Korelacja nauczania religii w szkole z katechezą parafialną*. W: *Rodzina – szkoła – Kościół. Korelacja i dialog*. Red. P. Tomasiak. Warszawa: Wydawnictwo Salezjańskie 2003 s. 106.

mację, w której pomimo różnorodności charyzmatów istotną rolę odgrywa katecheza. Jak czytamy w *Dyrektorium ogólnym o katechizacji*, „te stowarzyszenia i ruchy na ogół rezerwują sobie odpowiedni czas na katechezę. Nie jest ona bowiem alternatywą dla formacji chrześcijańskiej, jakiej one dostarczają, ale jest jej istotnym wymiarem”³⁷.

Oprócz realizowanej katechezy w stowarzyszeniach, ruchach i różnego typu grupach wiernych wskazuje się również na kościelne wspólnoty podstawowe jako miejsca katechezy. Są to małe grupy chrześcijan, którzy gromadzą się w celu słuchania słowa Bożego, poszukiwania braterskich relacji, celebrowania misterii chrześcijańskich. W kościelnych wspólnotach podstawowych może rozwijać się owocnie katecheza: „[...] katecheza służy pogłębieniu życia wspólnotowego, gdyż zapewnia podstawy życia chrześcijańskiego wiernych. Bez niej kościelne wspólnoty podstawowe nie będą trwałe. Mała grupa jest w końcu odpowiednim miejscem do przyjęcia tych, którzy zakończyli proces katechizacji”³⁸.

Zwolennikiem tworzenia małych grup był papież Jan Paweł II, który podkreślał ich znaczenie w Kościele, wskazując jednocześnie na zagrożenia. W *Catechesi tradendae* pisał: „Grupy stanowią dla Kościoła jutra wielką nadzieję. Ale w imię Jezusa zaklinam młodych, którzy je tworzą, ich moderatorów i kapłanów, poświęcających im najlepszą część swojej posługi: nie dopuście żadną miarą, aby w tych grupach – tak bogatych w wartości młodzieńczej przyjaźni i solidarności, radości i entuzjazmu, refleksji nad sprawami i wydarzeniami z życia – zabrakło poważnego studium nauki chrześcijańskiej. W przeciwnym wypadku groziłoby niebezpieczeństwo – co, jakże bolesne, zbyt często już się zdarzało – że grupy te oszukują i swoich członków, i sam Kościół. Działanie poświęcone katechezie, w takich lub innych okolicznościach, tym pomyślniej będzie się rozwijać i tym obfitsze wyda owoce, im bardziej będzie respektować ich właściwy charakter”³⁹.

Dyrektorium ogólne o katechizacji podkreśla rolę mass mediów: „Kościół byłby winny przed swoim Panem, gdyby nie używał tych potężnych pomocy, które ludzki umysł coraz bardziej usprawnia i doskonali [...] w nich znajduje nowe i skuteczne formy świętego oddziaływania, współczesną ambonę; poprzez nie może przemawiać do rzesz”⁴⁰. Zachęca się więc

³⁷ DOK nr 261; por. H. Wrońska. *Katecheza w stowarzyszeniach, ruchach i grupach*. W: *Miejsca katechezy. Rodzina, parafia, szkoła* s. 110-138.

³⁸ DOK nr 264.

³⁹ CT nr 47.

⁴⁰ Zob. DOK nr 160.

do korzystania z mass mediów, takich jak telewizja, radio, prasa, płyty, taśmy magnetofonowe, wideo i audiokasety, dyski kompaktowe, cały sektor urządzeń audiowizualnych. Każdy z tych środków odgrywa swoją rolę i wymaga specyficznego zastosowania; każdy powinien być uznany i dobrze wykorzystany w katechezie⁴¹. „Dobre wykorzystanie środków społecznego przekazu wymaga od pracujących w katechizacji poważnej troski o poznanie, kompetencję oraz umiejętne i aktualne wykorzystanie. Przede wszystkim jednak, ze względu na silny wpływ na kulturę, do której kształtowania przyczyniają się środki społecznego przekazu, nie należy zapominać, że nie wystarczy używać ich do szerzenia orędzia chrześcijańskiego i Magisterium Kościoła, ale trzeba włączyć samo orędzie w tę *nową kulturę*, stworzoną przez nowoczesne środki przekazu [...] z nowymi językami, nowymi technikami, nowymi postawami psychologicznymi”⁴².

Szczególną troską katechetyczną powinni być otoczeni pracownicy środków społecznego przekazu, którym należy ukazać Ewangelię jako wielki horyzont prawdy i odpowiedzialności, oraz rodziny, które są tak bardzo wystawione na wpływ środków społecznego przekazu, a nie zawsze posiadają właściwe zdolności krytyczne i wychowawcze. Ponadto należy poszukiwać właściwych relacji między katechetami a młodym pokoleniem. Młodzi ludzie są często odbiorcami i zarazem twórcami środków masowego przekazu⁴³.

3. FRANCUSKA PROPOZYCJA ORGANIZACJI KATECHEZY ZE WZGLĘDU NA MIEJSCE

Biskupi francuscy, wskazując na miejsca katechezy, wiernie uwzględniają dokument katechetyczny Stolicy Apostolskiej. Jednocześnie biorą pod uwagę specyfikę Kościoła francuskiego oraz jego aktualną sytuację. Kwestią miejsc katechezy zajmują się w drugim rozdziale drugiej części w omawianego dokumentu katechetycznego⁴⁴.

Istotna informacja zawarta została w pierwszym zdaniu tegoż rozdziału drugiego. Biskupi jasno stwierdzają, że to „rodzina jest pierwszym miejscem

⁴¹ Zob. tamże.

⁴² DOK nr 161.

⁴³ Zob. DOK nr 162; por. Jan Paweł II. *Głosić Chrystusa w środkach społecznego przekazu na progu nowego tysiąclecia*. W: *Orędzia Papieskie na Światowe Dni Komunikacji Społecznej 1967-2002*. Oprac. i red. M. Lis. Częstochowa: Edycja Świętego Pawła 2002 s. 229-234.

⁴⁴ Zob. Conférence des Évêques de France. *Texte national pour l'orientation de la catéchèse en France et principes d'organisation* s. 79-85.

kontaktu z Ewangelią i życiem chrześcijańskim”⁴⁵. Niestety, we współczesnej złożonej rzeczywistości rodziny chrześcijańskie nie spełniają niejednokrotnie swojej podstawowej roli związanej z edukacją religijną dzieci. Dlatego też także inne instytucje, takie jak parafie, szkoły, liczne stowarzyszenia, grupy religijne, są otwarte na katechezę dzieci, młodzieży i dorosłych oraz towarzyszą im w poznawaniu wiary i w rozwoju duchowym⁴⁶.

Po syntetycznym opisanu sytuacji we francuskim Kościele partykularnym biskupi wskazują na najważniejszą dyrektywę, która ma znaleźć swoje odzwierciedlenie w każdym miejscu katechezy. Chodzi mianowicie o tzw. pierwsze głoszenie, które jest niezwykle istotne w każdej przestrzeni – i rodzinnej, i szkolnej. Ponadto wskazują na konieczność większego uwzględnienia „pierwszego głoszenia” w posłudze katechetycznej wynikającej z powołania.

Po wyartykułowaniu pewnego rodzaju kierunku podjętej refleksji, biskupi francuscy wskazują na cztery główne miejsca katechezy: rodzina, najmłodszy, szkoła, inne miejsca życia.

Rodzina. Od momentu chrztu świętego rodzice są odpowiedzialni za religijne nauczanie i wzrastanie w wierze. Powinni oni jednak uzyskiwać różnorakie wsparcie, aby mieli świadomość, że nie są sami w ponoszeniu odpowiedzialności rodzicielskiej. Wsparcie to powinno być większe wobec tych rodzin, które mają trudności z wypełnieniem funkcji nauczycielskiej i są dotknięte problemami materialnymi lub innymi. Biskupi zwracają się z prośbą, aby kwestię wsparcia dla rodziców uznać za ważną i fundamentalną⁴⁷.

Rodzina powinna mieć świadomość, że „pierwsze głoszenie” rozpoczyna się wówczas, gdy daje ona przykład w różnorodnych sytuacjach codziennego życia: rodzice wspólnie spędzają czas z dziećmi, wspólnie spożywają posiłki, troszczą się o chorych i najbardziej potrzebujących, dzielą się codziennymi obowiązkami, przejawiają ducha gościnności⁴⁸. Ponadto rodzice, mając na uwadze odpowiedzialność za „pierwsze głoszenie”, powinni wyjaśniać dzieciom wszystko to, co wiąże się z nauczaniem religijnym i wyznawaną wiarą. Odważnie powinni podejmować rozmowy na temat modlitwy, wiary, ale także na temat trudności związanych z wyznawaną wiarą, udzielać wyjaśnień i odpowiedzi na pytania dzieci dotyczące zła, śmierci, miłości,

⁴⁵ Tamże s. 79

⁴⁶ Zob. tamże s. 80.

⁴⁷ Zob. tamże s. 82.

⁴⁸ Zob. tamże s. 82-83.

przebaczenia, prośby. Rodzice powinni też zapoznawać dzieci ze znaczeniem świętowania religijnego, z różnymi uroczystościami liturgicznymi⁴⁹.

Jeśli rodzice akceptują możliwość angażowania się w życie parafii, biskupi sugerują im, aby czynnie włączyli się w nurt jej życia. Dzięki zaangażowaniu się w życie parafii otrzymują od niej pomoc, chociażby poprzez poznanych dzięki temu ludzi, którzy dzielą się doświadczeniem życiowym, często podpowiadają, jak uniknąć różnego typu problemów, jak odpowiadać na mnożące się trudne pytania, które pojawiają się w domu i w otaczającym świecie. Przez wiele inicjatyw, które mogą pojawić się w parafii, rodzice pozyskują możliwość spotkania innych rodzin, innych rodziców. Mogą z nimi podzielić się radościami i trudnościami, odnaleźć odpowiedzi na wiele pytań. Dzięki takim spotkaniom rodzice sami pogłębiają własną edukację religijną, wzbogacając jednocześnie nią swoje dzieci i wprowadzając chrześcijański klimat w domu rodzinnym.

Według sugestii biskupów sami rodzice mogą więc wzbogacić się doświadczeniem i wiedzą religijną podczas spotkań w parafii, a tym samym wzajemnie sobie pomoc w spełnianiu odpowiedzialności za religijne nauczanie i wzrastanie w wierze swoich dzieci⁵⁰.

Najmłodszy. Okres między trzecim a szóstym rokiem życia to niezwykle istotny czas dla „stawania się chrześcijaninem” i „przebudzenia wiary”. W tym wieku dziecko, według propozycji biskupów, powinno nauczyć się gestów wiary, poznawać i wsłuchiwać się w historie odczytywane w klimacie rodzinnym przez najbliższych. Wszystkie sugestie związane z „obudzeniem wiary” u dzieci powinny odbywać się w obecności rodziców. Istotne dla najmłodszych dzieci są propozycje specjalnych celebracji dostosowanych do ich wieku. Rodzinne celebacje dla najmłodszych dzieci są najwłaściwszym miejscem zapoznawania z liturgią i modlitwą chrześcijańską. Podczas nich szczególną rolę odgrywać powinno Pismo Święte. Zetknięcie się z nim pozostaje w pamięci dziecka⁵¹.

Szkoła. Biorąc pod uwagę specyfikę nauczania religijnego we Francji, „pierwsze głoszenie” w przestrzeni szkolnej odbywać się może w dwóch miejscach: dla uczniów szkół publicznych organizowane jest nauczanie religijne poza szkołą w tzw. kapelaniach (*les aumôneries de l'enseignement public*), a dla uczniów kształcących się w szkołach katolickich nauczanie religijne odbywa się w samej szkole w ramach zwykłych zajęć lekcyjnych.

⁴⁹ Zob. tamże s. 83.

⁵⁰ Por. tamże.

⁵¹ Por. tamże s. 83-84.

Biskupi w poszczególnych diecezjach, biorąc pod uwagę lokalne uwarunkowania, mogą wskazać inne miejsca katechetycznego nauczania tak, aby pozostawały w lepszym związku z lokalną wspólnotą chrześcijańską⁵². Biskupi zwracają też uwagę na fakt, że dzieci uczestniczące w edukacji religijnej w tzw. przestrzeni szkolnej, czyli tak w szkołach publicznych, jak i w szkołach katolickich, pochodzą z różnych parafii. Dlatego na prośbę zainteresowanych należy zorganizować specjalną katechezę dla dzieci i młodzieży: katechezę chrzcielną, katechezę dla dzieci przygotowujących się do przyjęcia Pierwszej Komunii Świętej oraz katechezę dla bierzmowanych. Dla tych grup katechizowanych, którzy przygotowują się do przyjęcia jednego z sakramentów, Kościoły partykularne winny jasno określić warunki przyjęcia sakramentu.

Biskupi francuscy przypominają też, że w zależności od istniejących warunków i sytuacji w poszczególnych departamentach francuskich należy zatroszczyć się o to, aby edukacja religijna była zgodna z nauczaniem Kościoła. Dlatego też potrzebna jest autoryzacja Kościoła dla podejmowanej religijnej edukacji szkolnej⁵³.

Inne miejsca życia. Zmieniająca się sytuacja dorosłych, studentów, młodzieży często wiąże się ze zmianą miejsca ich życia. Dlatego też, mając na uwadze zachodzące procesy, należy zaoferować studentom i młodzieży pomoc w kontynuowaniu ich edukacji religijnej. Pomoc ta powinna być tak organizowana, aby mogli wsłuchiwać się w głos Boga i nieustannie Go poszukiwać; aby umieli skonfrontować pozycję Kościoła katolickiego z otaczającą egzystencjalną rzeczywistością; aby zagłębiali się w doświadczenia życia eklezjalnego. W przypadku ostatniej wymienionej propozycji biskupi podają jako przykłady organizowanie pielgrzymek oraz udział w Światowych Dniach Młodzieży (JMJ). Ponadto pomoc ta winna być tak organizowana, aby młodzi ludzie coraz pełniej dojrzewali w wierze i w możliwościach dokonywania chrześcijańskich wyborów⁵⁴.

Biskupi francuscy poświęcają też uwagę osobom niepełnosprawnym, sugerując szczególną o nie troskę. Należałoby bardziej, jak stwierdzają, uwrażliwiać członków wspólnoty parafialnej, aby stwarzali różnego typu okazje do spotkań z osobami niepełnosprawnymi. Dzięki takim spotkaniom zarówno wspólnota parafialna, jak i osoby niepełnosprawne otwierają się wzajemnie na siebie. Należy też zapraszać osoby niepełnosprawne do włą-

⁵² Zob. tamże s. 84.

⁵³ Zob. tamże.

⁵⁴ Por. tamże s. 85.

czenia się w życie wspólnoty parafialnej tak, aby mogły one żyć wśród osób wierzących⁵⁵.

Propozycje przedstawione przez biskupów francuskich mają oczywiście charakter bardzo ogólny. Trudno się temu dziwić, albowiem taki właśnie ogólny charakter ma w założeniu omawiany dokument. Analizując te ogólne propozycje, należy zwrócić uwagę na fakt, że dość mocno wyeksponowano katechezę pierwszych lat życia dziecka oraz udział w tej katechezie rodziców i domu rodzinnego. Jest to bez wątpienia powrót do źródeł chrześcijaństwa, kiedy to przez wieki nie istniała żadna zorganizowana forma katechezы najmłodszych. To rodzice byli pierwszymi katechetami. Dzisiaj, choć Kościół w swoim nauczaniu wielokrotnie o tym przypomina, to jednak u wielu rodziców zanika tego typu świadomość. Dlatego też należałoby bardziej uzmysławiać rodzicom, zwłaszcza podczas spotkań poprzedzających chrzest dziecka, fakt ich podstawowej odpowiedzialności katechetycznej. Powinny to być spotkania nie tylko o charakterze formalnym, ale przede wszystkim mające wymiar regularnej i zorganizowanej katechezы przedchrzcielnej.

Drugie spostrzeżenie wiąże się z dokonującymi się współcześnie przemianami kulturowymi, z którymi z kolei wiąże się problem migracji osób dorosłych poszukujących nowego miejsca swego życia. Osoby takie zmieniają miejsce swego życia choćby z uwagi na pracę czy też, w przypadku osób młodych, naukę w szkołach wyższych poza miejscem stałego zamieszkania i poza swoją wspólnotą parafialną. Rodzi się pytanie, na ile poważnie dostrzega się współcześnie w Kościele owe zmiany i wychodzi się do tych ludzi z określoną „ofertą religijną”. Dzięki propozycjom ze strony Kościoła mogliby oni łatwiej asymilować się w nowym miejscu życia, w którym odnajdą to, co pozostawili w domach, a więc także swój związek z parafią i z Kościołem. Zmiana miejsca życia to zwykle szczególny i trudny moment w życiu człowieka i właśnie w takim momencie oczekiwaliby on wsparcia także duchowego i bycia we wspólnocie wierzących. Wydaje się, że dzisiaj już nie da się jedynie czekać na człowieka w miejscach tradycyjnych. Oczywiście dalej są istotne i bez nich byłoby trudno funkcjonować, ale obecnie należy także docierać do nowych miejsc, które jak dotąd nie stanowiły przedmiotu zainteresowań. Zadaniem zatem Kościoła, a w nim katechezы jest stwarzanie najróżniejszych możliwości spotkania człowieka z drugim człowiekiem, stworzenia przestrzeni, gdzie dochodzi do spotkań interpersonalnych i katechetycznych, podczas których następuje dzielenie się wiarą

⁵⁵ Zob. tamże.

i daje się świadectwo. Domaga się to większego otwarcia ze strony ludzi Kościoła, aby oni sami nie izolowali się, zamykając się w kruchcie lub zakrystii. Potrzebna jest odwaga, aby przełamać istniejące „przyzwyczajenia”. Wychodząc z katechezą do człowieka, szczególnie poza miejsca tradycyjne, szukając go, trzeba jednocześnie pamiętać o podstawowej zasadzie katechetycznej, by dochowując wierności człowiekowi, nade wszystko dochować wierności Bogu i niczego nie uрониć z Jego nauki⁵⁶.

ZAKOŃCZENIE

Analizując katechetyczny dokument biskupów francuskich, który jest integralnie związany z *Dyrektoriem ogólnym o katechizacji*, można pokusić się o sformułowanie konkluzji, która brzmi następująco: miejsce katechezy jest tam, gdzie egzystuje współczesny chrześcijanin. Taka konkluzja stawia dzisiaj przed katechezą nowe wyzwania. To nie tylko człowiek ma szukać miejsc, w których się odbywa katecheza, ale i ona sama, poprzez swoich przedstawicieli, katechetów, musi szukać człowieka i docierać do niego. Konkluzja jest zgodna z trafnym spostrzeżeniem Jana Pawła II, które odnajdujemy w Orędziu na XXX Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu. Papież napisał wówczas, że wszyscy poszukują Ojca, chociaż nie wszyscy szukają Go we właściwym miejscu⁵⁷.

BIBLIOGRAFIA

- Beraud C., Willaime J.P.: *Les jeunes, l'école et la religion*. Montrouge: Bayard 2009.
- Katecheza wobec wyzwań współczesności. Red. R. Czekalski. Płock: Płocki Instytut Wydawniczy 2001.
- Kowalczyk M.: *Inkulturacyja katechetyczna. Analiza współczesnej katechezy w świetle francuskich badań teologicznych*. Gniezno: Gaudentium 1998.
- Kurzydło D.: *Koncepcja katechezy dorosłych we współczesnych dokumentach Kościoła*. Kraków: Wyższa Szkoła Filozoficzno-Pedagogiczna „Ignacjanum” i Wydawnictwo WAM 2003.
- Lepa A.: *Pedagogika mass mediów*. Łódź: Archidiecezjalne Wydawnictwo Łódzkie 2003.
- Miejsca katechezy. Rodzina, parafia, szkoła. Red. S. Kulpaczyński. Lublin: Polihymnia 2005.
- Muskus D.A.: *Szkoła środowiskiem katechetycznym. Katechetyczne studium interdyscyplinarne*. Kalwaria Zebrzydowska: Calvarianum 1999.

⁵⁶ Zob. R. Czekalski. *Inkulturacyja w katechezie*. „Horyzonty Wiary” 11:2000 nr 3 s. 9-12.

⁵⁷ Jan Paweł II. *Środki przekazu cenną pomocą dla tych, którzy szukają Ojca* nr 2. W: *Orędzia Papieskie na Światowe Dni Komunikacji Społecznej 1967-2002*.

- Przesłanie dokumentów katechetycznych Kościoła w Polsce. Red. S. Dziekoński. Warszawa: Verbinum 2003.
- Rodzina – szkoła – Kościół. Korelacja i dialog. Red. P. Tomasik. Warszawa: Wydawnictwo Salezjańskie 2003.
- Szubarowska A.A.: Kulturowy wymiar katechezy w nauczaniu Jana Pawła II. Lublin: RW KUL 1997.
- Wrońska H.: Katecheza a małe grupy szkolne i parafialne. Studium pastoralno-katechetyczne. Lublin: Wydawnictwo KUL 2007.

SEARCHING FOR NEW PLACES FOR CATECHESIS
IN THE LIGHT OF A FRENCH CATECHETICAL DOCUMENT

S u m m a r y

“The places for catechesis” is one of the catechetical issues that has been tackled by *General Catechetical Directory*. The issue is also addressed by national directories. It has been faced by French bishops in the document *Texte national pour l'orientation de la catéchèse de France et principes d'organisation*. The document was published in 2006. French bishops point to four main places where catechesis takes place: family, the youngest, school, other places where life goes on. The conclusion of the article is the following: the place of catechesis is where a modern Christian is. It is not a man who should search for places for catechesis, but catechesis itself, through its representatives, catechists, has to search for a man and reach him.

Translated by Tadeusz Karłowicz

Słowa kluczowe: miejsca katechezy, rodzina, dzieci, szkoła, mass media, dokumenty katechetyczne, katecheza we Francji.

Key words: places of catechesis, family, children, school, mass media, catechetical documents, catechesis in France.